

Är min hund en avelshund?

Artikeln är författad av Åsa Lindholm på uppdrag av SKK/AK.

Ett framgångsrikt avelsarbete bygger på att funktionella, trevliga, friska och fina hundar väljs som föräldradjur till nästkommande generation. Tiken och hanhunden spelar båda en viktig roll. Är man en nöjd ägare till en bra hanhund är det inte ovanligt att man så småningom börjar fundera på om han skulle kunna bli far till en valpkull. Kanske har man rentav blivit tillfrågad av en tik ägare om det finns möjlighet att låna honom för en parning.

Inom hundaveln är det alltid tik ägaren som väljer en passande avelshane till sin nästa kull. Hanhundar som är framgångsrika på prov och utställning är ofta efterfrågade. Det är inte bara deras vinster som gör dem attraktiva, det faktum att de har varit ute och visat sig har gjort det möjligt för tik ägare att se dem i flera olika sammanhang och själva bilda sig en uppfattning om deras fördelar och kanske också brister. Hanar som inte meriteras på något sätt glöms lätt bort.

Å andra sidan har under senare år medvetenheten om hur viktigt det är med genetisk variation i hundpopulationerna vuxit. Matadoravel, det vill säga att en enstaka hanhund blir far till ett stort antal valpar, är en förlegad avelsmodell. Det innebär att bra hanhundar som inte har använts i aveln, som kanske har ett stamträd som skiljer sig från de flesta andras, kan vara av intresse för uppfödarna.

Tik ägare och uppfödare har ett stort ansvar för att hundaveln bedrivs på ett bra sätt. Men – det har du som hanhundsägare också! Din hanhund kommer, i lika hög grad som tikarna, att påverka utvecklingen inom rasen och innan du lånar ut din hane är det bra om du förbereder dig noga. Det handlar om att vara frågvis och att vara ärlig, det handlar om att fördjupa sina kunskaper och att ta konsekvenserna som den ökade insikten kan medföra. Oavsett hur trevlig och fin din hanhund är kan det hända att du kommer fram till att han inte håller måttet som avelshund och att du därför inte bör låna ut honom.

Var hittar du den information du behöver?

Ett tips är att du börjar med att sätta dig in i den Rasspecifika Avelsstrategin, RAS, för just din hundras. Den finns på rasklubbens hemsida. I RAS har klubben arbetat fram en nulägesbild av rasen, man har satt upp mål för aveln och formulerat en strategi för att nå dit. Fundera på om din hanhund och den valpkull han kanske kommer att bli far till är i linje med strategin och bidrar till att föra rasen ett litet steg närmare målet.

Du ska också känna till Kennelklubbens Grundregler. Alla medlemmar i SKK är skyldiga att följa dessa regler. Här finns allmänna regler om hundhållning men också t ex avsnitt om avelsetik.

Kennelklubben har en Avelspolicy som ger en god vägledning för hur avel ska bedrivs för att vara "målinriktad, långsiktig och hållbar" vilket är grundtanken i SKK.

Det är också viktigt att du läser de registreringsbestämmelser som gäller för just din ras. Olika raser har olika bestämmelser för att valpar ska kunna registreras. För de raser som ingår i hälsoprogram, t ex HD – eller ögonprogram, gäller att avelsdjuren ska ha ett undersökningsresultat fastställt före parning. Detta är logiskt: eftersom rasen har ett hälsoprogram är kännedom om sjukdomen/defekten en viktig aspekt vid valet av avelsdjur och man ska därför ha ett resultat innan man bestämmer vilka hundar som ska användas i aveln. Kontrollera regelverk och bestämmelser så nära en eventuell parning som möjligt eftersom det händer att de genomgår förändringar.

Fler informationskällor

Varje specialklubb har avelsfunktionärer som har god överblick över rasens population och kan ge dig värdefull information. Förr i tiden hade avelsråd ofta till uppgift att rekommendera hanhundar till tikägare men den rollen har man allt mer frångått. Istället lägger man sig vinn om att ha ett helhetsperspektiv och att kunna upplysa t ex en tikägare om vad som är viktigt att beakta i aveln för just den aktuella rasen ifråga. En del klubbar har dock hanhundslistor till hjälp för tikägare som letar hane. Avelsfunktionären kan tala om vad du bör tänka på som hanhundsägare och tipsa dig om vad du ska ställa för frågor avseende hälsa etc till tikägaren.

De allra flesta rasklubbar erbjuder sina medlemmar valphänvisning. Ta reda på vilka krav som ställs på föräldradyren för att kullen ska kunna förmedlas via rasklubben redan innan du lånar ut din hanhund.

Det finns en tjänst på SKK:s hemsida som är speciellt framtagen för att underlätta avelsarbetet. Den heter SKK Avelsdata och kostar ingenting att använda. Det enda som fordras är att du registrerar dig med ett lösenord vid första besöket. Avelsdata har uppgifter om raser både på populations- och individnivå. Det betyder att du kan studera enskilda hundars tävlings-, prov- och veterinärundersökningsresultat men också att du lätt kan få statistik över en hel ras. Dessutom har Avelsdata en funktion för provparning mellan två hundar. Genom att använda den kan du snabbt få uppgift om inavelsgraden för en tänkt kombination. SKK avråder från enskilda parningar med högre inavelskoefficient än 6,25% , d v s där hundarna är kusiner eller ännu närmare släkt. För en ras i sin helhet bör samma siffra inte överstiga 2,5% på årsbasis.

Din egen uppfödare, d v s den person som har fött upp din hanhund, har säkert också stor och värdefull kunskap om din hanes familjebild både ifråga om fördelar och svagheter. Uppfödaren kan tipsa dig om vad du bör se upp med, kanske om vilka kombinationer som kan medföra risk för olika problem. Det är också viktigt att du tar reda på så mycket du kan om tiken och hennes familj. Skulle valpkullen få t ex hälsoproblem påverkar det din hanhunds framtida avelsvärde i minst lika hög grad som tikens.

Kennelkonsulenten i ditt län är ytterligare en resurs som du kan ha glädje av. Konsulenterna gör besök hos Kennelklubbens medlemmar, i första hand uppfödarna, för att ge råd och stöd, och för att se till att hundarna mår bra. Har du frågor kring uppfödning, hundhållning eller avtalsskrivning kan konsulenten hjälpa dig till rätta. Telefonnummer till konsulenterna i ditt län får du från SKK:s centrala kennelkonsulentsekretariat, tel 08-795 30 00.

Mer ändå...

Att ta del av all information är viktigt men till syvende och sist handlar ett avelsbeslut om din egen hund. Försök att se på din hanhund objektivt. Är han en helt och hållet frisk hund? Har han bra mentalitet? HD-program och ögonlysningar i all ära, men vad spelar de för roll om du har en hund som har ständig klåda eller magproblem? Som kanske är livrädd när han träffar främmande människor eller vägrar gå på hala golv? Valpar ärver inte bara sina föräldrars företräden (och provmeriter eller tävlingsvinster ärver de inte alls!), negativa egenskaper riskerar i lika hög grad att gå i arv till avkomman.

Det kan vara svårt att själv avgöra vilka kvalitéer ens hanhund har, eller saknar. Av den anledningen är det klokt att väga in också mer erfarna personers åsikter och uttalanden. Ett, eller ett par besök på utställning brukar ge en vink om hundens exteriör. Kanske ordnar specialklubben någon form av anlagsprov för rasens bruksegenskaper som ni kan delta på. För brukshundsraser är det idag obligatoriskt att föräldradjuren har genomgått Mentalbeskrivning Hund, MH, för att valpkullen ska kunna registreras. Också hundar av många andra raser blir MH-beskrivna vilket tillför kunskap om deras mentalitet. En provmerit hos föräldradjuren innebär att uppfödaren kan registrera valpkullen till rabatterat pris.

Om din hanhund inte är utställd fordras att han har ett veterinärintyg på att båda testiklarna finns på plats i pungen för att en valpkull efter honom ska kunna registreras. Det intyget måste vara utfärdat efter att han har fyllt sex månader.

Inom vissa raser har man hälsoprogram som begränsar hanhundsanvändningen vilket innebär att en hanhund bara får bli far till ett bestämt antal kullar. Det kan då vara idé att endast låta honom para ett par tikar till en början för skulle resultatet bli bra vill du nog ha ett antal parningar sparade till tillfällen längre fram.

Det finns också andra skäl till att göra ett uppehåll efter några kullar. Inte förrän valparna blir äldre kan de genomgå de för somliga raser obligatoriska hälsoundersökningarna och det är först när de har vuxit upp som man får en tydligare bild av deras hälsa och mentalitet och möjlighet att utvärdera avelsresultatet. Skulle det visa sig att din hane lämnar t ex onormalt hög procent höftledsfel, flera valpar med allergier eller andra defekter eller mentala problem, bör han fortsättningsvis inte användas mer i avel.

Överenskommelser och avgifter

Innan en parning gör hanhundsägaren och tikägaren upp om ersättning. SKK har tagit fram ett parningsavtal där man skriver ner sin överenskommelse och båda parter undertecknar avtalet. Det finns en gammal tradition som jämställer parningsavgiften med priset på en valp, men generellt kan man väl säga att parningsavgiften inte följt med i prisutvecklingen. Prata med klubbens avelsfunktionär om vad ungefär en parning brukar kosta. En hanhundsägare kan teoretiskt sätta vilket pris som helst på sin hanhunds tjänster, men blir det orimligt backar nog också den mest intresserade tikägare ur. I regel kan de flesta tänka sig att betala lite mer för att få använda en välmeriterad hanhund.

Det är vanligt att parningsavgiften består av två delar: språngavgift som man betalar vid parningstillfället och en avgift för varje valp. Somliga hanhundsägare föredrar en klumpsumma oavsett antal valpar. En vanlig uppgörelse är att tikägaren betalar parningsavgiften i samband med att valpkullen registreras och innan hanhundsägaren sätter sin underskrift på registreringsansökan. Mer om avtal och uppgörelser hittar du i SKKs häfte "Avtal".

Än en gång: Om du har en hund av en ras som ingår i ett hälsoprogram, kontrollera noga att din hane (och självklart den aktuella tiken) har genomgått relevanta undersökningar före parningen. Hälsoprogram för ögon kräver vanligtvis en årlig ögonlysning – i SKK Avelsdata finns senaste undersökningsdatum registrerat. Har du inte tillgång till dator och Internet, ta fram din hunds papper och checka en extra gång att intyget är giltigt. Be tikägaren att göra detsamma, be dessutom att få se hennes intyg när hon kommer.

Kom också ihåg att du som hanhundsägare alltid har möjlighet att tacka nej till en parning som du, oavsett skäl, känner dig osäker inför.

Parning

Om alla bestyr kring parningen kan du läsa i "Valpningsboken" (ny utökad upplaga kom 2009) som ingår i SKKs Uppfödarserie. Den beskriver det normala förloppet från parning till dess valparna är leveransklara men den tar också upp komplikationer som kan uppstå.

Uppföljning

Ofta är det tikägaren som håller kontakten med valpköparna efter försäljningen. Men också som hanhundsägare kan det vara intressant att följa de små ut i världen. En god kontakt med valpköparna gör det möjligt för dig att följa upp och utvärdera din hanhunds avkommor. Vad ärvde de från sina föräldrar, exteriört och egenskapsmässigt? Är de friska och sunda, är deras ägare nöjda med dem? Kort sagt, blev det som du förväntade dig?

Sammanfattningsvis har du som hanhundsägare, precis som tikägaren, stort ansvar för den produkt – valparna – som ni producerat. Genom att använda gott omdöme och försöka se objektivt på din hane som avelshund kan du på ett positivt sätt bidra till rasens utveckling